
OPONENTSKÝ POSUDEK NA DIPLOMOVOU PRÁCI

V Praze, dne 12.6. 2014

Jméno studenta: Bc. Michaela Kuntová

Název práce: „Analýza současného systému řešení domácího násilí v České republice se zaměřením na péči o děti v roli svědků“

Ve své diplomové práci s názvem „Analýza současného systému řešení domácího násilí v České republice se zaměřením na péči o děti v roli svědků“ se autorka zaměřila na problematiku domácího násilí, což je velmi důležité téma.

Cíl práce diplomantka stanovila následovně: „zjistit, jaký je současný systém řešení domácího násilí ve vztahu ke svědkům v České republice, najít problematická místa tohoto systému, zjistit příčiny jejich vzniku a navrhnout takové systémové změny, které by umožnily komplexní přístup k případům domácího násilí a zefektivnily současný systém.“ Hlavním tématem měl být systém práce s dětmi, jež jsou svědky domácího násilí, což napovídá i název práce. Ve skutečnosti však autorka nevěnovala problematice práce s dětmi jako svědky domácího násilí prostor, který by odpovídal takto stanovanému cíli. Problematice práce s dětmi se samozřejmě nelze věnovat izolovaně bez ohledu na práci s oběťmi a pachateli. Nicméně v diplomové práci byl práci s dětmi jako svědky věnován prakticky stejný prostor jako práci s oběťmi. Očekávání vyplývající z názvu a cílů práce nebylo v tomto smyslu naplněno. Autorka buď měla jasně stanovit, že se bude zabývat problematice domácího násilí obecně, nebo omezit prostor věnovaný situaci v oblasti domácího násilí obecně a naopak navýšit prostor věnovaný práci s dětmi jako svědky domácího násilí.

Velmi silnou, pravděpodobně nejsilnější, stránkou diplomové práce Michaely Kuntové je práce se zdroji. Zejména chválím časté využívání zahraniční literatury. V závěrečných pracích, bohužel, často není čerpáno ze zahraniční literatury vůbec, nebo minimálně. Diplomová práce Michaely Kuntové je v tomto ohledu světlou výjimkou. Co víc, autorka vychází z kvalitních zdrojů, jako jsou články v odborných recenzovaných periodících, vyhýbá se nevhodným zdrojům pro odborný text. Pokud jde o zdroje, vytknul bych pouze to, že autorka nepracovala s výsledky významného, a nejaktuálnějšího, reprezentativního šetření o výskytu domácího násilí v ČR provedeného v roce 2012 v rámci studie o ekonomických dopadech domácího násilí, ale pracovala s výsledky z šetření z roku 2004.

Naopak slabší stránkou práce je její strukturace. Kapitulu věnovanou metodám výzkumu by bylo vhodnější zařadit později, a ne hned po úvodu, protože k zjištění z empirického výzkumu se autorka dostává až o několik desítek stránek později, tudíž čtenář ve chvíli, kdy čte zjištění výzkumu, složitě vzpomíná, jaké byly metody. Zcela šťastné také není zařazení vymezení základních pojmů až přibližně v polovině práce, přičemž poměrně velká část textu z kapitoly vymezení základních pojmů již byla víceméně obsažena v předcházející kapitole. Vůbec jsem v práci zaznamenal několik případů opakování velmi obdobného textu na více místech práce.

Řadu otázek vyvolává kapitola o aktérech. Není zdůvodněné její zařazení a není zcela zřejmé, jak napomáhá naplnění cílů práce. U aktérů je zopakován popis žen jako obětí domácího násilí, dětí jako svědků ad., ale chybí analýza žen jako aktéra veřejné politiky. Existují nějaké organizace obětí, pokud ne, proč neexistují, jak je na tom ČR ve srovnání se zahraničím?

Autorka aplikuje represivní diskurz, z něhož vychází i v analýze aktérů, která je tím pádem celá zavádějící. Jako klíčové aktéry v problematice DN uvažuje autorka Policii ČR a orgány SPOD a považuje je za první instituce, které identifikují a odhalí problém DN. Za agresory DN v analýze aktérů autorka uvažuje muže, který „v zásadě nemá zájem na řešení dané problematiky“ a „...se snaží všemi možnými prostředky obět' přinutit, aby ve vztahu setrvala“. Podstata domácího násilí je právě to, že z různých důvodů sama obět' nechce/nemůže partnera opustit (tyto důvody analyzují právě teorie příčin domácího násilí). Autorka používá ve své práci mnoho zdrojů, nicméně pokud v analýze aktérů uvádí informace, které jdou přímo proti většině současných odborných modelů (řešení a přístupu k problému) domácího násilí, je na zvážení, zda vůbec analýzu aktérů měla provádět.

Autorka také analyzuje postoj aktérů, ovšem nespecifikuje, postoj k čemu – pouze uvádí v tabulce s aktéry vágně „současná legislativní úprava.“ Přičemž legislativa je pouze jedním z řady nástrojů veřejné politiky, kromě ní je velmi důležitá podoba veřejné politiky ve vztahu k domácímu násilí a práci s dětmi jako svědky, pokud jde poskytování sociálních a zdravotních služeb, školství, systémy řízení a financování, vzdělávání, standardy, inspekce a další. Kromě legislativy se autorka, bohužel, věnuje pouze otázce dostupnosti služeb pro oběti a děti jako svědky a dochází k nepřekvapivému závěru, že dostupnost služeb není dostatečná (i když tyto závěry jsou vzhledem k uplatněné metodologii zpochybnitelné – viz níže), ale nevěnuje se vůbec systémům plánování řízení a financování služeb jako nástrojům veřejné politiky, které mají zásadní vliv na dostupnost a kapacitu služeb.

Autorka se také, bohužel, prakticky vůbec nedotýká fungování škol ve vztahu k dětem jako obětím domácího násilí a situaci veřejné politiky v ČR, ačkoli, pokud jde o děti jako svědky domácího násilí, jedná se velmi důležitou otázku. Ve Velké Británii například veřejná politika vztahující se k práci s dětmi v případech domácího násilí využívá nástroje: všichni učitelé jsou v důsledku veřejné politiky vzdělávání v oblasti domácího násilí a ochrany dětí v rámci vysokoškolského studia i povinného školení po nástupu do zaměstnání, každá škola má v této oblasti vyškoleného pracovníka a existují další opatření veřejné politiky v této otázce...

Pokud jde o metodologii, je chvályhodné, že se autorka pokusila uplatnit jak kvalitativní, tak kvantitativní metody výzkumu. V případě provedených kvalitativních rozhovorů správně uvádí, že uplatnila metodu rozhovoru s experty, což není časté. Autorka nicméně nevhodně nakládá se zjištěními ze tří provedených rozhovorů (byly dotazovány dvě pracovnice z Chebu a jedna z Aše). Autorka v práci poměrně často cituje názory dotázaných pracovníků orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) například na dostupnost a fungování různých služeb, aniž by reflektovala, že se jedná pouze o názory tří pracovníků z Karlovarského kraje vyplývajících z jejich zkušeností s péčí o oběti a svědky domácího násilí v tomto kraji. Vzhledem k tomu, že Karlovarský kraj je „známý“ špatnou dostupností a nízkou kapacitou všech typů veřejných služeb, nabízí se otázka, do jaké míry jsou názory pracovníků z daného kraje na kapacity služeb zobecnitelné pro celou ČR. Autorka tuto skutečnost v textu, bohužel, nereflktuje. Obecně expertní rozhovory jsou vhodnou výzkumnou metodou především pro hodnocení postupů, metodik apod., maximálně pro hodnocení dostupnosti služeb v lokalitě, kde expert působí. Ve chvíli, kdy nás zajímá situace v rozsáhlé oblasti, jako je autorky předmět zájmu péče o děti jako svědky domácího násilí v ČR, můžeme získat pouze více či méně kvalifikované odhady, u nichž je třeba důsledně reflektovat jejich limity.

Provedený kvantitativní výzkum spočívající v rozeslání dotazníků všech 246 OSPOD v ČR bohužel tento problém nepomohl vyřešit. Vzhledem k tomu, že podobných pokusů bylo provedeno studenty řada (sám jsem již narazil na několik prací využívajících tuto metodu) a návratnost byla vždy nízká, mohla autorka očekávat nízkou, že obdrží pouze malý počet vyplněných dotazníků. To se také skutečně stalo – autorka obdržela pouze 31 vyplněných dotazníků. Diplomantka sice v kapitole o metodologii správně reflektuje, že výsledky není možno zobecňovat a jedná se o sondu, dále v textu nicméně již toto příliš nereflektuje. Co je horší autorka v práci vůbec nereflektuje skutečnost, že v jejím případě došlo k „samovýběru“ respondentů, což má zásadní implikace pro práci s výsledky šetření a je ještě větším problémem, než skutečnost, že dotazník vyplnilo pouze 31 respondentů. V případě „samovýběru“ totiž absolutně nemáme kontrolu nad strukturou těch, kdo dotazník vyplnili. Je možné, že ve vzorku budeme mít nad reprezentovaný kraj, kde se téma domácího násilí více otevřelo a tak tam má více OSPOD zájem dotazník vyplnit, je možné, že dotazník vyplnilo více OSPOD z Karlovarského kraje, protože tam znají autorku... Diplomantka bohužel do dotazníku nezahrnula otázku na kraj působnosti dotázaného OSPOD, která by jí alespoň umožnila výpovědní hodnotu zjištění z geografického hlediska reflektovat. U velikosti obce autorka sice otázku do dotazníku zahrnula, ovšem v práci reprezentativitu svých zjištění v tomto ohledu neanalyzovala a nereflekovala. Mohlo se tak stát, že ve vzorku byly nadreprezentovány malé obce a proto bylo zjištěno, že dostupnost služeb je špatná. Nebo mohly být naopak nadreprezentovány velké obce, což vedlo k tomu, že kapacita služeb pro oběti se ukázala jako relativně dobrá. Jak tomu bylo, nevíme. V případě zjištění s takto problematickou reprezentativitou se nabízí otázka, zda není lepší mít žádné data, než taková data, která mohou být zcela zavádějící a uvedou nás v omyl. V rámci diplomové práce pochopitelně není možné provést reprezentativní kvantitativní šetření, nicméně je třeba důsledně reflektovat vypovídací hodnotu svých zjištění. Nebo zvolit uskutečnitelné metody umožňující vyšší reprezentativitu. V autorčině případě přichází na mysl například rychlé telefonické kvantitativní šetření, které by zahrnuje dva OSPOD různé velikostní kategorie z každého kraje ČR.

Nejzávažnějším negativním dopadem autorčiny volby metodologie sběru a zpracování dat je, jak následně rámuje problematiku domácího násilí. Část uvedených výpovědí o problematice je tak zavádějící nebo přímo nepravdivá. Jako příklad uvedu informace o soudech – není pravda, že *„Soudy jsou významným aktérem z hlediska dalšího fungování rodiny, ve které bylo domácí násilí odhaleno“* a že *„na základě podkladů od orgánů sociálně právní ochrany dětí a Policie ČR rozhodují o vykazání pachatele ze společného obydlí“* – autorka neuvádí, kde takovéto informace sebrala nebo čím je to názor. V NAP DN je role soudů zdůrazněná zejména proto, že v současné době svou roli v řešení DN neplní; ale není pravda, že rozhodují o vykazání agresora DN, o tom rozhoduje policie.

Práce má i přesto řadu kladů kromě výše uvedené práce s literaturou. Zejména v prvních dvou třetinách práce autorka dobře podkládá svá tvrzení. V poslední třetině práce se nicméně místy vyskytují nepodložená tvrzení. Formální stránka práce je z větší části v pořádku. Autorka řádně odkazuje na zdroje. Pouze v seznamu literatury jsou chybně uvedeny některé elektronické zdroje (chybí název stránky). Pokud jde o stylistiku, práce je dobře a srozumitelně napsaná. Autorka dodržuje pravidla odborného stylu.

Celkově je přidaná hodnota práce, jak z odborného, tak praktického hlediska omezená. Důvodem je jak nedostatečné zacílení na práci s dětmi jako svědky domácího násilí – kdyby se autorka zaměřila více na tuto otázku, měla by její diplomová práce vyšší přidanou hodnotu, protože se jedná o méně probádanou oblast, na rozdíl od domácího násilí jako takového, jimž se zabývá velké množství prací. Nízká přidaná hodnota je i zjištění z provedeného empirického výzkumu, jak kvůli prakticky nulové možnosti usuzovat na základě zjištění na situaci v dané oblasti v ČR,

tak kvůli tomu, že zjištění jsou poměrně banální a povrchní – například, to že dostupnost služeb je špatná v geograficky odlehlých oblastech, a že není dostatek psychologické pomoci, je předvídatelné, je to známý fakt, a je dosti povrchní zjištění.

Jak je zřejmé z výše uvedeného, diplomová práce Michaely Kuntové trpí řadou poměrně závažných nedostatků, pokud jde o zacílení, strukturaci i metodologii. Nicméně s ohledem nadstandardní práci s literaturou (zejména zahraniční), a další klady práce, diplomovou práci Michaely Kuntové **doporučuji k obhajobě** a navrhuji ji hodnotit stupněm **dobře**.

Mgr. Jan Klusáček

Otázky k obhajobě

1. Vzhledem k tomu, že autorka rozesílala dotazníky OSPOD e-mailem, má přehled o tom, jaká byla struktura respondentů z hlediska kraje? Kdybychom ji znali, alespoň částečně by to vrhlo světlo na vypovídací hodnotu zjištění.
2. Jaká opatření veřejné politiky by mohla být uplatněna pro zvýšení kapacity a kvality služeb v oblasti péče o děti jako svědky domácího násilí?